

Стенанов С. В.*

ПРОВАДЖЕННЯ ЗА НОВОВИЯВЛЕНИМИ ТА ЗА ВИНЯТКОВИМИ ОБСТАВИНАМИ: СПІЛЬНЕ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Стаття присвячена висвітленню особливостей провадження за нововиявленими обставинами на прикладі порівняння з провадженням за винятковими обставинами. Автор виводить низку спільних рис, а також особливості цих видів проваджень та вносить відповідні пропозиції з удосконалення Господарського процесуального кодексу України.

Ключові слова: господарський процес, нововиявлені обставини, виняткові обставини, провадження.

Перегляд справи за нововиявленими обставинами – важлива та актуальна тема. Але, на жаль, дослідники теоретичного та практичного напрямків не приділяють цьому питанню достатньо уваги. порушену тему обмежено висвітлюють у підручниках з господарського процесуального права (М.О.Абрамов, С.В.Васильєв та ін.), але окремого глибокого дослідження даного явища не проведено. При цьому в інших процесах, на відміну від Господарського процесуального кодексу України, введено не тільки провадження за нововиявленими, але й за винятковими обставинами (наприклад, глави 3 та 4 Кодексу адміністративного судочинства України [1] – далі КАС України). Ці інститути не можна ототожнювати, вони мають суттєві відмінності. Саме тому мета даної статті – висвітлення особливостей провадження за нововиявленими обставинами на прикладі порівняння з провадженням за винятковими обставинами.

Оскільки існує можливість введення даного інституту (виняткових обставин) і до господарського процесу, доречно детально визначитися з його характерними рисами.

По-перше, на прикладі КАС України слід визначити спільні ознаки цих видів проваджень:

а) право на оскарження (подання заяви) мають особи, які брали участь у справі, а також особи, які не брали участі у справі, якщо суд вирішив питання про їхні права, свободи, інтереси чи обов'язки;

б) строк на подання скарги (заяви) дорівнює одному місяцю з моменту прийняття попереднього рішення та (відповідно) з моменту, коли заявник дізнався або міг дізнатися про такі обставини.

Однак за аналізом норм КАС України, в цих провадженнях існує багато відмінностей.

ушкодження) зберігається на попередньому рівні, в межах 20%. Аналогічне співвідношення спостерігається між кількістю жінок, засуджених за просте умисне вбивство з обтяжуючими обставинами та тими, хто вчинив просте умисне вбивство. Пітома вага становить 71,7% (73% у 1989р.).

Таким чином кількість засуджених жінок, які реально вперше відбувають покарання у вигляді позбавлення волі за злочини, пов'язані з незаконним обігом наркотичних засобів, за корисливу та корисливо-насильницьку злочинність проти власності, злочини проти життя та здоров'я особи, - становить 93,9%.

Отже на сучасному етапі розвитку суспільства намічається тенденція щодо постійного росту жіночої злочинності пов'язаної із вчиненням злочинів у сфері незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів. Необхідно активізувати діяльність щодо попередження вчинення цих злочинів серед жінок. На сучасному етапі ця робота проводиться, проте досить високий показник засудження до покарання у вигляді позбавлення волі саме жінок вказує на недостатній рівень заходів.

Література

1. Бакаєв О.В., Біленчук П.Д. Соціальні зачатки жіночої злочинності // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: Жінки України: сучасний статус і перспективи. – К., 1995. – С.40.
2. Кириллова И.А., Лысягин О.Б. Характеристика женщин, отбывающих наказание в ИТК. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1981. – С.22-25.
3. Кириллова И.А., Лысягин О.Б. Характеристика женщин, отбывающих наказание в ИТК. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1981. – С.23.; Михлин А.С. Общая характеристика осужденных. Специальная перепись 1989 г. – М.: ВНИИ МВД СССР, 1991. – С.43-46.; Потемкина А.Т. Характеристика осужденных женщин, отбывающих наказание в ИТК. Специальная перепись 1989г. – М.: ВНИИ МВД РФ, 1993. – С. 19-20.; характеристика осужденных к лишению свободы: по материалам специальной переписи 1999. Том II под. ред. Михлина А.С. – М.: Юриспруденция, 2001. – С.36.
4. Потемкина А.Т. Характеристика осужденных женщин, отбывающих наказание в ИТК. Специальная перепись 1989г. – М.: ВНИИ МВД РФ, 1993. – С.19.
5. Пиленічний В.Г. Запобігання поширенню наркотизму в Україні (кримінологічна та кримінально-правова характеристика). – Авторефер. дисер. канд. юрид. наук. – К.: НАВСУ, 2005. – С.9.
6. Шаткинов С.А. К вопросу о мотивации корыстной женской преступности // Государство и право, №9.2004. – С. 106.
7. Меркулова В.О. Жінка як суб'єкт кримінальної відповідальності. – Одеса, 2003. – С.48.

* аспірант кафедри адміністративного та господарського права ОНУ ім. ІІІ Мечникова

© Стенанов С.В., 2007

По-перше, судом, який переглядає судові рішення за винятковими обставинами, є Верховний Суд України (ст. 235 КАС), а заява про перегляд судового рішення за нововиявленими обставинами подається до суду тієї інстанції, який першим допустив помилку при вирішенні справи внаслідок незнання про існування цієї обставини (ст. 249) – тобто, частіше за все це суд першої інстанції.

По-друге, перегляд судових рішень за винятковими обставинами є різновидом касаційного провадження, а за нововиявленими обставинами – за загальним правилом, переглядом справи судом першої інстанції.

По-третє, особи, яких стосується винесене рішення, мають право оскаржити до Верховного Суду України за винятковими обставинами судові рішення тільки після їх перегляду в касаційному порядку у Вищому господарському суді України, а за нововиявленими обставинами – це не має значення. Навіть якщо справа не оскаржувалася в апеляційному та касаційному порядку, все одно за наявності певних обставин особи мають право подати заяву про перегляд справи за нововиявленими обставинами.

В-четвертих, різняться підстави для цих проваджень. Зокрема, відповідно до ст. 237 КАС судові рішення в адміністративних справах можуть бути переглянуті Верховним Судом України за винятковими обставинами, якщо вони оскаржені з мотивів:

- 1) неоднакового застосування судом (судами) касаційної інстанції однієї й тієї самої норми права;
- 2) визнання судових рішень міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, такими, що порушують міжнародні зобов'язання України.

Ці підстави схожі з підставами для так званої «повторної касації» у господарських справах (ст. 111-15 Господарського процесуального кодексу – далі ГПК України):

- 1) з мотивів застосування Вищим господарським судом України закону чи іншого нормативно-правового акта, що суперечить Конституції України;
- 2) у разі їх невідповідності рішенням Верховного Суду України чи Вищого суду іншої спеціалізації з питань застосування норм матеріального права;
- 3) у зв'язку з виявленням різного застосування Вищим господарським судом України одного й того ж положення закону чи іншого нормативно-правового акта у аналогічних справах;
- 3-1) з мотивів невідповідності постанов чи ухвал міжнародним договорам, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України;
- 4) на підставі визнання постанов чи ухвал міжнародною судовою установою, юрисдикція якої визнана Україною, такими, що порушують міжнародні зобов'язання України [2].

Крім того, відповідно до ст. 111-17 ГПК питання про порушення такого провадження вирішується позитивно при угоді хоча б одного судді на засіданні колегії у складі трьох суддів Судової палати у господарських справах Верховного Суду України.

Таким чином, можна вважати, що в господарському процесі на даний час існує провадження за винятковими обставинами, але воно має назву «Перегляд судових рішень Вищого господарського суду України Верховним судом України» (розділ XII-2 ГПК).

Щодо перегляду судових рішень за нововиявленими обставинами, то ст. 112 ГПК України закріплює, що господарський суд може переглянути прийняте ним судові рішення, яке набрало законної сили, за нововиявленими обставинами, що мають істотне значення для справи і не могли бути відомі заявникові. На жаль, законодавець не розкриває детально таких обставин. Більшість авторів наводить як приклади нововиявлених обставин завідомо неправильний висновок експерта, завідомо неправильний переклад документів чи пояснень учасників процесу [3, 609], злочинні дії сторін та інших осіб при розгляді даної справи [4, 160].

Проект ГПК у ст. 329 пропонує також таку підставу, як «визнання неконституційним закону, який було застосовано господарським судом під час вирішення справи» [5]. Порівнюючи вказану статтю та ст. 245 діючого КАС України, доречно вказати, що в проекті ГПК перелік є невичерпним та закріплює в останньому пункті: «б) інші обставини, що мають істотне значення для правильного розгляду справи».

З точки зору автора, згаданий пункт представляється безпідставним, оскільки перший пункт – «1) істотні для справи обставини, що не були і не могли бути відомі заявникові» – своїм формулюванням повністю включає у свій склад будь-які «обставини, що мають істотне значення для справи».

Такими обставинами за змістом ст. 245 КАС України та ст. 329 проекту ГПК також є:

- встановлення вироком суду, що набрав законної сили, завідомо неправдивих показань свідка, завідомо неправильного висновку експерта, завідомо неправильного перекладу, фальшивості документів або речових доказів, що потягли за собою ухвалення незаконного або необгрунтованого рішення;
- встановлення вироком суду, що набрав законної сили, вини судді у вчиненні злочину, внаслідок якого було ухвалено незаконне або необгрунтоване рішення;
- скасування судового рішення, яке стало підставою для прийняття постанови чи ухвали, що належить переглянути;
- визнання неконституційним закону, який було застосовано господарським судом.

ським судом під час вирішення справи.

При цьому за аналізом положень КАС України про перегляд справ за нововиявленими обставинами недоречним представляється норма ст. 250 КАС, за якою у розгляді заяви та перегляді судового рішення за нововиявленими обставинами не може брати участь суддя, який брав участь в ухваленні судового рішення, про перегляд якого ставиться питання. Це здається невірним, виходячи з тих підстав, за якими можливе оскарження рішення за нововиявленими обставинами. Це, з точки зору автора, вираз недовіри судді. Думається, правильним було б встановити так саме, як в ГПК України та в інших процесуальних кодексах, що справу за нововиявленими обставинами переглядає саме той суддя, який прийняв первісне рішення суду.

За підсумками вищевказаного можна дійти до наступних висновків:

а) не можна ототожнювати провадження за винятковими обставинами та провадження за нововиявленими обставинами, оскільки вони мають низку суттєвих відмінностей;

б) потребує удосконалення регулювання означених проваджень і в Господарському процесуальному кодексі, і в Кодексі адміністративного судочинства України;

в) порушена проблема потребує подальшого аналізу та дослідження на теоретичному та практичному рівнях.

Література

1. Кодекс адміністративного судочинства України від 6 липня 2005 р. № 2747-IV // Відомості Верховної Ради України. - 2005. - № 35-37. - Ст. 446.
2. Господарський процесуальний кодекс України від 6 листопада 1991 р. № 1798-XII // www.rada.gov.ua.
3. Бєлізевич В.Е. Господарський процесуальний кодекс України (із змінами і допов. станом на 22 верес. 2005 р.): Наук.-практ. комент. - К.: Вид-во «Юстиніан», 2006. - 672 с.
4. Хозяйственный процесс: Учеб. пособие. - Харьков: Эспада, 2006. - 200 с.
5. Проект Господарського процесуального кодексу України від 12 лютого 2004 р. за № 4157-2: Внесений Кабінетом Міністрів України // www.rada.gov.ua.

Сторчак Н. А.*

ОБЪЕКТ ПОЗБАВЛЕНИЯ ВОЛИ КАК ВИДУ ПОКАРАНИЯ

У роботі досліджується об'єкт покарання у вигляді позбавлення волі в фізичному, соціологічному та соціально-психологічному значеннях, категорії сутності і змісту позбавлення волі, систематизуються правообмеження, обумовлені об'єктом позбавлення волі, при цьому враховуються традиційні погляди, законодавчі та доктринальні новації, а також зарубіжна практика, в тому числі стосовно співвідношення позбавлення волі та альтернативних йому покарань.

Ключові слова: позбавлення волі, свобода, правообмеження, ізоляція, режим кримінально-виконавчої установи.

Дослідження об'єкта позбавлення волі як виду покарання має важливе теоретичне і практичне значення як в плані розробки його оптимальної моделі, так і в плані вдосконалення закріпленої в законодавстві всієї системи покарання. На жаль, в літературі з кримінального та кримінально-виконавчого права це питання ще не отримало вичерпного висвітлення. Традиційно вчені обмежувалися розглядом сутності і змісту позбавлення волі, а об'єкт покарання взагалі і об'єкт позбавлення волі зокрема, як правило, не виділялися. Питаннями, так чи інакше пов'язаними з об'єктом позбавлення волі, займалися І.С.Ной, Н.А.Стручков, Н.А.Паташев, І.В.Шмаров, М.А.Сфімов, М.Д.Шаргородський, В.А.Слесонський, Ф.Р.Сундуров, А.І.Чучася, Є.Р.Абдрахманова, А.Ф.Степанюк, В.М.Трубіников тощо. В окремих роботах при дослідженні позбавлення волі автори традиційно вказують на обмеження праводієздатності засудженого, характеризуючи окремі з них. Це, а також зосередження в цій сфері таких проблем як свобода і відповідальність, зміст особистої свободи та гарантії її забезпечення, право і виховання, виправлення тощо, зумовлює необхідність більш глибокого, комплексного вивчення об'єкта покарання у вигляді позбавлення волі.

Виходячи тільки з назви даного виду покарання, можна зробити висновок, що його об'єктом (тим, на що спрямований його вплив) буде свобода. Аналіз норм законодавства дає змогу уточнити це, адже, очевидно, що законодавча дефініція будь-якого виду покарання передбачає, перш за все, визначення його об'єкту і в свою чергу, що дуже важливо, не дозволяє його розширити шляхом введення додаткових обмежень в процесі кримінально-виконавчої діяльності.

* асистент кафедри кримінального права, кримінального процесу та криміналістики ОНУ ІІ Мечникова
© Сторчак Н. А. 2007